

AİLE İÇİ İLETİŞİM VE ANNE BABA TUTUMLARI

Erken çocukluk dönemi çocukların gelişimi konusunda önemli bir zaman dilimini oluşturmaktadır. Bu dönemde çocukların gelişimine birçok faktör etki etmektedir. Bu faktörlerin en önemlilerinden birisi çocuğun çok yönlü olarak gelişimine etki eden çevresel faktörlerden biri de ailedir. Çocukların ailelerinden gördükleri tutumlar onların kişiliklerine, benlik algılarına ve çevresindeki insanlarla olan ilişkilerine etki etmektedir.

Çocuklar ömürlerinin sonuna kadar anne babaları ile yaşamayacaktır. Kendilerine ait bir meslekleri, hayatları, karakterleri, mekânları, aileleri ve idealleri olacaktır. Çocuğun bu hedeflere ulaşabilmesi için aile ortamında farklı deneyimlere ihtiyacı vardır. Anne-baba, çocuğuna bu deneyimleri yaşayabileceği ortamlar hazırlayarak yardımcı olmalıdır.

Anne-baba ve çocuk ilişkisi temel olarak anne ve babanın tutumuna bağlıdır. Anne-babaların çocuklarına karşı sergiledikleri tutumlar, anne-baba ve çocuk arasında sağlıklı bir iletişim kurulmasını sağlar. Ebeveynlerin tutumları, aile yapısı içinde gelişmekte olan çocuğa model olacağından dolayı onların kişiliğini etkiler. Uyumlu ve özgür bir aile içinde yetişen çocuk, ileride özerk bir birey olarak yetişkinlik yaşamına erişebilir. Baumrind'e göre ebeveyn tutumu, ebeveynlerin sahip oldukları değerler, inançlar ve davranışlarıdır Araştırmacıların yaptıkları gruplamalar doğrultusunda ebeveyn tutumları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Kabul edici, destekleyici ve demokratik aile tutumu çocukların ideal kişilik gelişimi için en uygun olan tutumdur. Anne babalar çocuklarını hem denetler hem de onların ihtiyaçlarının karşılanmasına olanak tanırırlar, ilgi ve koruyuculuk dengesini sağlayabilirler. Ebeveynlerin çocuklarına hoşgörülü ve arka çıkan bir tavırda olmaları, bazı sınırlamaların dışında isteklerini diledikleri biçimde deneyimlemelerine onay vermeleri anlamına gelir. Bu şekilde bir tutum ile ev ortamında onaylanan ve onaylanmayan davranışların sınırları nettir ve çocuk özgürdür. Demokratik tutum ile yaklaşan ebeveynler her çocuğun kendine has bir gelişim kapasitesine sahip olduğunun farkında olduklarından çocukların özgürce gelişmesine, yeteneklerini ortaya çıkmasına ve böylece kendilerini gerçekleştirmelerine izin verirler. Problemlere anne baba ile birlikte çözüm arayarak zamanla bu becerisini geliştiren çocuk, seçimlerinin sonuçlarına da kendisi katlanır. Kuralların mantıklı açıklaması yapılır. Aileyi ilgilendiren kararlar birlikte alınır. Fikirleri mantıksız da olsa saygı gösterilir. Anne baba birbirlerine ve çocuklarına karşı olan duygularında net ve açıktır. Anne babanın tutarlı ve kararlı tutumu çocuğun kendisine ve çevresindekilere güven duygusunu geliştirir. Basit de olsa bu yaşlarda karar vermeye ve kendi başına işler yapmaya alışan çocuk, ileride rahatlıkla kendi adına kararlar alır. Kendi haklarını savunurken başkalarının haklarına da saygı duyar.

Otoriter ve baskıcı aile tutumu, çocuğun özgüvenini ortadan kaldıran, onun kişiliğini görmezden gelen bir tutumdur. Otoriter tutumda ebeveynler sert bir disiplin uygularlar ve çocuğun kendilerine koşulsuz olarak itaat etmesini isterler. Çocuğun davranış ya da inançları, anne-babalarının doğru kabul ettikleri değerler ile karşı karşıya geldiğinde ise cezaya başvururlar. Otoriter anne-baba tutumu egemen olan ev ortamında büyüyen çocuklar öfke benzeri duyguları ile olumsuz düşüncelerini rahatlıkla ifade edemezler. Bu bağlamda, otoriter ebeveyn tutumu ile yaklaşılacak çocukların bağımsız kişilik geliştirmelerini engellendiği ve benlik saygılarının düştüğü görülmektedir. Sık sık kusurları aranan çocuk streslidir ve stresliken hata yapma olasılığı artar. Hata yapan kişileri affetmeyi bilmezler, hoşgörülü olamazlar. Kendilerine ve çevrelerindeki kişilere güvenmedikleri için kendilerine iyi davrananlara şüphe ile bakarlar. Kurallara uymayan veya otoriteye boyun eğen, kendi duygu ve düşüncelerini ifade edemeyen bir kişilik geliştirebilirler.

Aşırı hoşgörülü aile tutumuna sahip çocuklar, anne babaları tarafından sıcaklık ve kabul görmektedirler. Ancak bu tarz ebeveynlerde çocuğa sınır koyma konusunda bir eksiklik hakimdir. Sınırların net olmadığı, gevşek veya tutarlı olmayan bir disiplin tarzı ile çocuğun genel olarak onaylanmayan davranışları yok sayılmaktadır. Bu tutumu benimseyen anne-babalar; çocukların arzu ve davranışlarına karşı daima kabullenici ve olumlu bir yaklaşıma sahiptirler; cezadan kaçınmalarının yanı sıra zaman zaman da hoşgörülü olmak adı altında çocuklarını ihmal edebilmektedirler. Aile yapısı içinde izin verici ebeveyn tutumu hâkim olan bir ortamda yetişen çocuklar demokratik aile ortamından gelen çocuklara göre kendilerini ifade etmek konusunda daha yetersiz kalmakta ve daha az başarı güdüsüne sahip olmaktadır. Aşırı hoşgörülü tutum ile yetiştirilen çocuklar bir süre sonra anne babasını denetim altına alır, onları tehdit eder. Benmerkezcidirler. Eleştiriye açık olmadıkları için kendilerini geliştiremezler. Kuralsızlığa alışan çocuklar, okuldaki kurallar karşısında zorluk çekebilirler. Her istediğini elde ettikleri için belli bir süre sonra doyumsuzluk yaşamaya başlarlar.

Aşırı koruyucu aile tutum ise ebeveynin aşırı korumacı olması, çocuğuna olması gerekenden fazla kontrol ve özen göstermesi anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, çocuk çevresine karşı bağımlı ve güvensiz bir kişi olabilir. Aşırı koruyucu tutum ile yaklaşan ebeveynler haddinden fazla koruyucu bir rol üstlenerek çocuklarından ayrılmakta zorlanırlar. Bu tutumu benimseyen ebeveynler, çocuğun bağımsız olmasından endişelendikleri için onların tüm davranışlarının kontrolünü elinde tutmak isterler. Çocuklarının yeterince olgunlaşmadığını düşündüklerinden dolayı onların yapabileceği birçok işi onlar yerine yapmaktadırlar. Böylece çocukların kendi hayatlarının sorumluluklarını üstlenmeleri de engellenmiş olmaktadır. Nitekim, kendi kararlarını kendileri alamayan, bağımlı kişiler yetiştirilmiş olur. Kararlar, çocuk adına aile tarafından alındığı için, karar alma ve seçenekleri değerlendirme becerileri gelişemez. Anne-babaya bağımlı olabilirler.

Tutarsız aile tutumunda çocuğun yaptığı aynı davranışa farklı zamanlarda farklı tepkiler gösterirler. Tutarsız anne babanın kendi eğitim tarzlarındaki farklı tutumları çocukları olumsuz yönde etkileyebilir. Örneğin, çocuğun yatağını toplamaması bazı günler görmezden gelinirken bazı

günler büyük tepkilere yol açabilir. Bir davranışın kimi zaman ödüllendirilmesi kimi zaman da cezalandırılması çocukta cezanın anlamı ve suçun niteliği hakkında kuşkular uyanmasına neden olur. Ne zaman, nerede, ne yapacaklarını bilemezler. Kendi görüş ve düşüncelerini aktaramayan, kararsız, ilkesiz kişiler olabilirler.

Mükemmeliyetçi anne baba tutumunda anne- baba her şeyin en iyisini çocuğundan bekler. Aile, bedensel ve zihinsel yönden beklentileri karşılaması için çocuğu kapasitesinin çok üstünde eğitimlere tabii tutar. Mükemmeliyetçi ailelerde kurallar ve kalıplar belirlenir ve çocuğun bunlara mutlaka uyması beklenir. Mükemmeliyetçi ebeveyn tutumuna sahip çocuklar her işte en iyi ve en üstün olmak ister. Fakat istediği seviyeyi yakalayamayınca hayal kırıklığına uğrar ve çalışmayı tamamıyla bırakabilir. Öz güveni zedelenebilir.

Bu bilgiler ışığında, çocuklarınızın psiko-sosyal gelişimlerinde bu denli önemi olan ebeveyn tutumlarının hangi özelliklere sahip olduğunu bilmeniz ve çocuğunuz için hangi ebeveyn tutumunu sergilemenin onların gelişimini daha olumlu etkileyeceğini belirlemenize yardımcı olacaktır. Unutmayın ki, çocukların sağlıklı bir benlik algısı geliştirebilmelerinin en temel rolü onları koşulsuz sevmeniz ve koşulsuz kabul etmenizdir.